

Makale türü: Araştırma

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE GÖREV YAPAN MÜDÜRLERİN YAŞLI FARKINDALIĞI ÜZERİNE KARMA DESENLI BİR ARAŞTIRMA*

Sosyal Hizmet Uzmanı Ayşe SEZER DOĞAN

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, aysenilsu.66@gmail.com

Doç. Dr. Taner ARTAN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, taner.artan@istanbul.edu.tr

■ **Öz** Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de nüfus hızla yaşlanmaktadır. Hızla yaşlanan nüfusun karşılanması gereken birçok ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamda **araştırmanın amacı:** İstanbul'daki 39 ilçe belediyesinde yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürlerin (yöneticilerin) yaşlıya bakış açılarının tespiti ve belediyelerin yaşlılara yönelik sundukları hizmetlerin betimsel taramasıdır. **Gereç ve yöntem:** Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı araştırmanın evrenini İstanbul'un 39 ilçe belediyesinde yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürler, müdürlere çeşitli nedenlerle ulaşamadığı durumlarda yaşlı birim şefleri ve meslek elemanları oluşturmaktadır. Bu amaçla İstanbul'un 39 ilçe belediyesinde görev yapan yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürler ile yüz yüze mülakat yapılmış ve veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. **Bulgular:** İlçe belediyelerindeki yaşlı hizmetlerinin, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamakta yeterli olmadığı, bunda yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürlerdeki farkındalığın düşük seviyede olmasının etken olduğu, artan yaşlı nüfus bağlamında ve yasal yetki sorumluluklar çerçevesinde bu konunun yeniden ele alınması ve acil eylem planlarının hazırlanıp uygulamaya konulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Yaşlı Farkındalığı, Sosyal Hizmet, Yerel Yönetimler

The Evaluation of Local Administrators' Thoughts/Views on the Elderly: The Case of İstanbul

■ **Abstract** As in all over the world, the population of our country gets older rapidly. Moreover the aging population demand more necessities. **Purpose of the research:** In this context, the aim of the study is to determine the perspectives of the administrator (managers) in charge of aged services in 39 district municipalities in İstanbul and to provide descriptive screening of the services provided by the municipalities for the elderly. **Materials and methods:** The universe of the study, where quantitative and qualitative research methods are used together, consists of managers in charge of Aged Services in 39 District Municipalities of İstanbul, aged unit chiefs and professional staffs if managers cannot be reached for different reasons. Face to face, 39 participants were interviewed. With interview form, a descriptive analysis was executed to determine the participants' demographic information, elder awareness and opinions and suggestions about the elder services. **Findings:** It was concluded that elderly services in district municipalities were not sufficient to meet the needs of elderly people, low level of awareness in the managers responsible for elderly services was caused by this, and this issue

* Bu çalışma "Yerel Yöneticilerin Yaşlıya Bakış Açılarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği" yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

should be reconsidered and put into practice within the context of increasing elderly population and legal authority-responsibilities.

Keywords: Elder, Elder Awareness, Social Work, Local Governments

GİRİŞ

Geçmiş yüzyıllara kıyasla birçok farklı sebeple insan ömrünün uzaması son yıllarda sıklıkla dile getirilen bir gerçektir. Tıptaki gelişmeler, yeni nesil teknoloji ile hastalıkların önceden belirlenip önlem alınması, ortalama yaşam süresine olumlu yansiyarak beklenen yaşam süresinin yükselmesini sağlamıştır. Hemen hemen eş zamanlı olarak doğurganlığı teşvik edici politikalardan vazgeçilmesi ve sonrasında yaşanan iki büyük Dünya savaşının etkileri; doğurganlık hızlarında belirgin bir azalmaya neden olmuştur.

Sanayileşme ile birlikte tarım toplumundaki temel ögeler değişime uğramış, en önemli sosyal destek sistemi olan ailenin bazı fonksiyonları da buna paralel olarak değişmiş ve dönüşmüştür. Dünyanın ve ülkemizin giderek yaşlandığı gerçeğinden hareketle sosyal hizmet veren kurumların, nicelik ve nitelik olarak nasıl hizmet verdiği/vermesi gerektiği bu noktada önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2020 yılı itibariyle Türkiye'deki yaşlı nüfusun %10'nu aşmış olacağı yani ülkedeki her on kişiden birinin yaşlı kategorisine gireceği öngörülmektedir. 2050 yılına gelindiğinde ise Türkiye'deki yaşlı bireylerin sayısı ülke nüfusunun %20'sini geçmiş olacaktır. Yaşlı nüfus oranının yıllık artış hızı diğer yaş gruplarından daha fazla olmaktadır (tuik.gov.tr, 2016).

Dünyada ve Türkiye'de ortalama yaşam beklentisi artmaktadır. 1930'lu yıllardan günümüze geline süreçte de Türkiye'de yıllara göre yaşlı nüfus oranlarının artış eğiliminde olduğu görülmektedir (tuik.gov.tr, 2014 ve 2018). Şekil 1'den hareketle nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye'de 2023 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus oranı beklentisi %10,2, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmüştür (tuik.gov.tr, 2018).

Yaşlı nüfusun artışı, bakım ve sağlık hizmetleri öncelikli olmak üzere yalnızca gelişmiş ülkeleri değil aynı zamanda gelişmekte olan ülkeleri de etkileyen önemli sosyal ve ekonomik sorunlardan biri haline gelmiştir (Çağlar, 2014, s. 145).

Gelişmiş ülkelerde artan yaşlı nüfusa yönelik yapılan çalışmalarda; yaşlıların sağlık, sosyal güvenlik ve bakım konusunda sosyal ve ekonomik ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmiş olduğu ve problemlerin çözümünde önemli aşamalar kat edildiği görülmektedir. Halen gelişmekte olan ülkelerde ise bu konudaki farkındalığın ihtiyaca cevap verebilir seviyede olmamasından kaynaklı önemli problemler yaşanması beklenmektedir. Önümüzdeki birkaç on yıl içinde beklenen sorunlara karşı hazırlıkların yapılması, yaşlılığa yönelik sağlık ve sosyal politikaların gözden geçirilip ihtiyaca yönelik yeniden düzenlenmesi gerekmektedir

(tuik.gov.tr, 2014). Bu kapsamda Türkiye’de 20 Şubat 2019 tarihinde I. Yaşlılık Şurası çalışmaları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından yapılmıştır.

Bu araştırmada, İstanbul ilçe belediyelerinde görev yapan, yaşlılara yönelik hizmetlerden sorumlu müdürlerin (yerel yöneticilerin) yaşlı farkındalığı ve artan yaşlı nüfusa yönelik hizmetlerin, yakın gelecekte ortaya çıkması muhtemel sorunlara çözüm üretme yeterliliği araştırılarak konuya dikkat çekilmek istenmiştir. Araştırmanın sosyal hizmet literatür ve uygulamalarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırma ana hatlarıyla beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra yaşlılık kavramı ve yaşlılara yönelik hizmetler yaşlı hakları bağlamında incelenerek araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Takip eden bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmış, sonrasında yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürlerle yüz yüze yapılan mülakatların sonucu ortaya konmuştur. Son bölümde ise bulgular tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yaşlılık Kavramı ve Yaşlı Nüfus

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre yaşlılık, çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması durumudur (who.int, 2013). Yaşlılık, her alanda belirgin bir kayıp duygusunun yaşandığı, bireylerin birçok yönden bağımsızlıklarını yitirdiği ve yeniden bağımlı oldukları yaşamın son dönemi olarak kabul edilebilir (Kalınkara, 2016, s. 8). Yaşlılık bireyin fiziksel ve bilişsel özelliklerinde gerileme, sağlık ve sosyal hayatın eski canlılığını yitirmesi ve sosyal desteklerin azalması gibi pek çok kaybın yaşandığı bir dönemdir (Er, 2009, s. 138).

Yaşlılık, kültürler ve tarihsel süreçlere göre farklılık gösteren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlılığa günümüzde birçok farklı anlam yüklenmekle birlikte, yaşlılığın toplumsal bir sorun olarak kabul edilip araştırmalar yapılması yakın zamanda ortaya çıkmıştır (İçli, 2008, s. 29).

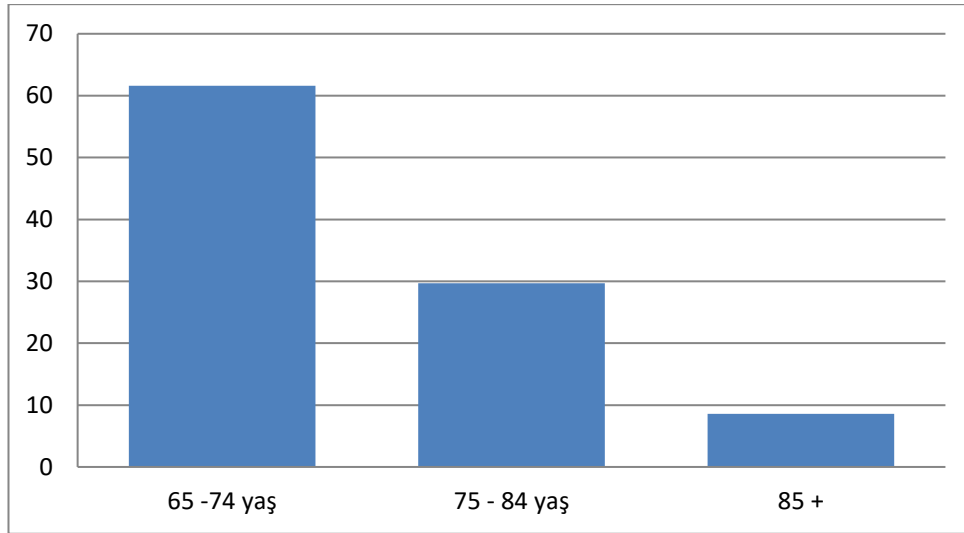
Çocukluk döneminin bilimsel literatüre girişinin 17. yüzyılda olması, ergenliğin ise günümüzdeki anlamını geçen yüzyılın sonlarında kazanması (Onur, 2014, s. 285) insanın yaşam dönemlerinin bilimsel teknolojik gelişmeler ve değişen yaşam şartlarıyla farklılaşabileceğini veya yeni tanımlamalara açık olduğunu göstermektedir. Nitekim 20. yüzyılın ortalarına doğru insanın ortalama yaşam süresi sadece 57 yıl olmuş, bugün bu süre 70-72 yıla kadar çıkmıştır. Yapılan hesaplamalara göre 2040 yılında ortalama yaşam süresinin erkeklerde 75, kadınlarda ise 83 yıl olacağı tahmin edilmektedir (Görpelioğlu, 2009, s. 21). Hayat tabloları 2015-2017 sonuçlarına göre, doğuşta beklenen yaşam süresi Türkiye geneli için 78 yıl, erkeklerde 75,3 yıl, kadınlarda ise 80,8 yıl olmuştur (tuik.gov.tr,

2018).

Günümüzde 65 yaş, yaşlı statüsünde sayılmak için genel kabul görmüş bir sınır olmakla birlikte yaşlılığı 65 yaş ve sonrası olarak tanımlamak Bismarck'la başlamış ve diğer ülkeler de benimsemişlerdir (Onur, 2014, s. 285). 65 yaşın özel bir anlamı yoktur; bu yaş, Almanların 1883 yılında ilk modern sosyal güvenlik sisteminde belirlenmiştir (Zastrow, 2014, s. 642). Yakın gelecekte bu sınırın daha da ileri olması gelişen teknoloji ve tıpla, farklılaşan ekonomik etkinlikler, değişen-dönüşen toplumsal yapı ve çevresel şartlarla mümkün görünmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü yaşlılığı üç dönemde ele alır: 65 – 75 yaş aralığı 'genç yaşlılık' olarak da anılan ve sıklıkla emekliliği takip eden dönem; 75 – 85 yaş aralığı 'ileri yaşlılık' olarak adlandırılan ve fonksiyonel kayıpların görüldüğü dönem; 85 yaş üzeri ise 'çok ileri yaşlılık' kategorisi olarak ifade edilmiştir. Bu dönemde özel bakımevi ve yardımcıya ihtiyaç duyulabilir (who.int, 2013).

Şekil 1. Türkiye’de Yaş Grubuna Göre Yaşlı Nüfus Oranları

Kaynak: tuik.gov.tr, 2018. (Grafikteki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir).

2017 yılında Türkiye’de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %8,5’tir. Şekil 1’de yaşlı nüfus oranının kendi içindeki oransal dağılımı verilmiştir. Yaşlı nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde ise, %61,6’sının 65-74 yaş grubunda, %29,7’sinin 75-84 yaş grubunda ve %8,6’sının ise 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görülmüştür (tuik.gov.tr, 2018).

2018 yılında ise dünya nüfusunun %9,1’ini yaşlı nüfus oluşturmuştur. En yüksek yaşlı nüfusa sahip ülkeler Monako, Japonya ve Almanya olarak sıralanmış; Türkiye ise sıralamada 167 ülke arasında 66. sırada yer almıştır (tuik.gov.tr, 2018).

Yaşlılığa Bakış Açısı

Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan yaşam tarzı, yaşlıların statü ve rollerinde de değişime neden olmuştur. Yaşanan değişimler geleneksel yaşam tarzını belirleyen örf-adet, gelenekler, kültürel ve demografik özellikleri etkilediği gibi geleneksel aile yapısını, aile ve akrabalık ilişkilerini de etkilemiştir (Kalaycı ve Özkul, 2017, s. 11).

Modernleşme ile birlikte yaşlılığa bakış açısının ve yaşlılara davranışların olumsuz yönde değiştiği iddia edilmektedir. Aslında yaş ilerledikçe toplumda itibarın azalması görüşü Rostow'un (1960) modernleşme kuramına uymakta, yaşlandıkça toplumsal itibarın ve değer artması ise geleneksel toplum özelliği olarak kabul edilmektedir (Kalınkara, 2016, s. 34-36). Yaşlanma ile birlikte birey yaşadığı toplumda bazı statü ve rollerini kaybederken, yeni statüler de kazanmıştır.

Yaşlılık her ne kadar "bilgelik imkân" (Sayar, 2018) olarak değerlendirilse de geleneksel toplum yapısında itibar gören ve bilge gözüyle bakılan yaşlılık algısı değişmiştir. Özellikle günümüz batılı toplumlarında bu bakış açısına artık rastlanılmamaktadır. Yaşlılık konusunda geleneksel – modern arası geçiş dönemi toplumları için zihni bir karmaşadan bahsedilebilir (Göka, 2018b, s. 16).

Günümüz toplumlarında yaşlı; sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlerden fazlasıyla etkilenerek statüsünü kaybetmiştir (Danış, 2009, s. 72). Toplumda belli bir statüye sahip olan ve kendisine fikir danışılan kuşaklararası aktarımda önemli olan yaşlı insanlar yaşam süresinin uzaması ve artan hastalıklarla birlikte, sorun olarak algılanır hale gelmiştir.

Ruhun, anlamın ve anlama dair olanın yerini beden, her yönüyle cezbedici görünen bir gençliğin dolayısıyla görselliğin aldığı günümüz modern toplumlarında gençlik, genç görünmek, genç kalmaya çalışmak, güzellik ve yeniliğe dair modalar, popüler değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna mukabil yaşlılık, bilgelik ve yaşam tecrübesini önemseyen toplumsal yapı, artık genç kalmanın itibar gördüğü ve gençliğin önemsenip zirveye taşındığı bir hale evrilmiştir (Danış, 2009, s. 68).

Sürekli olarak genç ve güzel kalmayı, sağlıklı bedene sahip olmayı bireylerin zihnine işleyen bir sistemin bu haliyle yaşlılığa itibar kaybettirdiği de aşikârdır (Göka, 2018a, s. 16).

Yaşlı Hakları

Yaşlılık, yaşlı nüfus ve yaşlılığa bakış açısı irdelendikten sonra bu bölümde yaşlının günümüzde sahip olduğu haklar, temel ilkeler, yaşlılık konusunun ulusal ve uluslararası mevzuattaki yeri incelenecektir.

İnsan haklarının gelişim evrelerine baktığımızda, yavaş yavaş da olsa temel insan haklarının gözetilmesine ilaveten yaşlıların da korunmasıyla ilgili bir farkındalık yaşanmaya başlandığı görülür. Bu konuda örneğin sosyal güvenlik hakkı uluslararası belgelerle koruma altına alınmıştır (Balkır, 2009, s. 539). Yaşlı

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

bireylere karşı yerine getirilmesi gereken görevler, vicdani bir borç olmadığı gibi bir lütuf da değildir.

Yaşlı refahı alanına yönelik ilk çalışma Birleşmiş Milletler tarafından 1948 yılında başlatılmıştır. Birleşmiş Milletlerin hazırladığı raporlarda ülke politikalarının çoğunluğunun kronolojik yaşa dayalı olduğu, ihtiyaç ve özelliklere göre kişileştirmenin söz konusu olmadığı, sağlık, barınma şartları gibi öğelerle kişinin itibarı arasında ilişki olduğu, sosyal hizmet kalitesiyle de ilgilenmenin önemine değinildiği görülmektedir (UN, 1975, s. 10-27, aktaran Dölek, 2013, s. 283).

Yaşlılar ile İlgili Uluslararası Mevzuat

Yaşlı hakları kavramının kurumsallaşması, kapsamının belirlenmesi ve yazılı bir metin haline getirilmesi Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Dünya Yaşlılar Asamblesi için ilk kez 1982’de Viyana’da toplanmıştır. “Yaşlanma 1982” olarak isimlendirilen bu çalışmalarda, Yaşlılık İlkeleri denen ilk yaşlı hakları belirlenmiş; yaşlı refah politikalarının neler olması gerektiği, yaşlılara sosyal ve ekonomik güvence sağlayacak onların kalkınma sürecine katılmalarına ve bu kalkınmanın faydalarından yararlanmalarına imkân sağlayacak programlar oluşturulması istenmiştir (Dölek, 2013, s. 283). Birleşmiş Milletler (BM) Yaşlı İlkeleri ise 1991 yılında BM Genel kurulunda kabul edilmiştir. Bu asamblenin yaşlı bireylere, sahip olduğu haklar bağlamında uluslararası düzeyde dikkat çekmesi önemli bir adımdır (Çağlar, 2014, s. 150).

İlk asambleden 20 yıl sonra 2002 yılının Nisan ayında Birleşmiş Milletler yine yaşlı hakları için Madrid’de toplanmıştır. Yaşlanma 2002 adı verilen bu İkinci Dünya Yaşlılar Asamblesinde ise, ‘Yaşlı Hakları İçin Uluslararası Eylem Planı’ belirlenmiştir (eyh.aile.gov.tr, 2018). Eylem planının genel çerçevesini yaşlı hakları bağlamında yaşlının hayat kalitesinin yükseltilmesi, toplumla bütünleşmesinin sağlanması, güvenli sistemlerin ve destekleyici hizmetlerin oluşturulması, aktif yaşlanma, yaşlılık döneminde karşılaşılabilecek diğer sorunların çözümüne yönelik çaba vb. oluşturmaktadır. Planda yaşlanmanın farklı yönlerine dikkat çekilmiş ve bu konularla ilgili araştırmaların yapılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yaşlı bireylerin sosyal yönüne vurgu yapıp; yaşlılara yönelik hizmetlerde bireysel, sağlık ve sosyal yönlere dikkat çekilmesinin yaşlılar açısından önemli bir kazanım olduğu söylenebilir (Çağlar, 2014, s. 151).

Dünya Sağlık Örgütü 2016-2017 Yaşlanma ve Sağlık Üzerine Küresel Strateji ve Eylem Planı, Mayıs 2016’da Dünya Sağlık Asamblesinde kabul edilmiştir. Şubat 2019’da ise Türkiye’de Uluslararası I. Yaşlılık Şûrası ‘aktif yaşlanmanın desteklenmesi’ ve ‘yaşlı haklarının güçlendirilmesi’ ana temaları ile AÇSHB’nin öncülüğünde gerçekleştirilmiştir (aa.com.tr, 2019).

Yaşlılar ile İlgili Ulusal Mevzuat

Türkiye Cumhuriyeti yasalarında yaşlıyı korumaya ve onun gelişimini sağlamaya yönelik birçok düzenleme mevcuttur. Başta anayasa olmak üzere yaşlıları ilgilendiren ilgili kanun maddeleri ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 10. maddesinde “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Çocuklar, yaşlılar, özürllüleri, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” ifadesi geçmektedir (tbmm.gov.tr, 2018).

Anayasanın 60. maddesinde “Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” ifadesi geçmektedir. 61. maddede ise “Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Yaşlılar devletçe korunur, yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir” belirtilir.

2022 Sayılı Kanun- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (mevzuat.gov.tr, 2018) ile 1976 yılında yaşlılara yardım ve güvence sağlama noktasında temel bir adım atılmıştır. Bu kanun ile kimsesiz ve muhtaç yaşlılara sosyal yardım yapılması hüküm altına alınmıştır (Balkır, 2009, s. 565).

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu 1983 yılında yürürlüğe girmiş olan bu kanunla sosyal hizmetler hukuken tanımlanmıştır. Bu kanunun üçüncü maddesine göre “Sosyal hizmetler, kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunması ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür” (mevzuat.gov.tr, 2018).

1580 Sayılı Belediye Kanunu birinci maddesinde ve anayasanın 127’nci maddesinde belediyeler, beldenin ve belde halkının mahalli nitelikteki müşterek ve medeni ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmıştır. Belediyelerin görevleri ise, başta 1580 sayılı kanun olmak üzere 5216, 5393 Sayılı Kanunlarda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır (eyh.aile.gov.tr, 2018). Bu kanunlara göre hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır. Belediyelerin yaşlılara yönelik görevleri kapsamında sosyal yardım görevlerinin öne çıktığı görülmektedir.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 2004 yılında kabul edilen 5216

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa göre; büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları genel hatları ile belirlenmiş, yaşlılar konusunda da “Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır” şeklinde genel bir hüküm yer almıştır (resmigazete.gov.tr, 2018).

5393 Sayılı Belediye Kanunu 2005 yılında çıkarılan bu kanunun 14. maddesinde belediyelerin sosyal hizmet alanındaki görevleri ifade edilmiştir. Buna göre, “Sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapma veya yaptırma, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma, gıda bankacılığı yapabilme, hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumlarına uygun yöntemlerin kullanılması” olarak belirlenmiştir (mevzuat.gov.tr, 2018).

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sunulan Hizmetler

Osmanlı Devleti zamanında sosyal yardım ve hizmetlerin yerel bir özellik sergilediği görülür. Devletin son zamanlarında merkezileşme eğilimleri ile paralel olarak birçok yetki gibi sosyal alana yönelik hizmetler de merkezi olarak planlanmaya başlamıştır. Belediyeler bu ortamda hizmet sunumu için kendi bütçelerinin dışına taşmamak kaydıyla merkezi yönetime yardımcı birimler olarak düşünülmüştür. Belirlenen çerçevede belediyeler, sosyal hizmetleri kendi bütçeleri ve tercihleri doğrultusunda yerine getirmiş; mevcut hali, mevzuatla da desteklenmiştir (Kesgin, 2016a, s. 327).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal yardım alanında belediyelere bazı görevler verilmiştir. 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere yaşlı ve engellilerin korunmasına ilaveten yaşlı evleri açma ve yönetme yükümlülüğünün getirilmesi ile farklı farklı şehirlerde aceze evleri, güçsüzler ve düşükler yurdu, huzurevleri şeklinde yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır. Yine fakir ve muhtaç durumda olan vatandaşlar için de barınma evi ve yardım sandıkları düzenlenmiştir (Kesgin, 2013, s. 144).

Türkiye’de yaşlıya yönelik olarak kurumsal bakım hizmetinin temeli ilk olarak 1930 yılındaki yasal düzenleme ile atılır. Başlangıçta bu hizmeti gönüllü kuruluşlar, mahalli idareler ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı üstlenir. Bu kapsamda ilk huzurevi 1966’da Konya’da, ikincisi de Eskişehir’de açılır. Yaşlı nüfusa yönelik sosyal hizmet 1983 yılında kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na devredilir ve bu hizmetler kurumun bir alt birimi olan Yaşlı Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yürütülür (Ergin, 2016, s. 17).

1983 yılında kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) yerine 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurulmuştur. SHÇEK bünyesinde yer alan sosyal hizmet kuruluşları, 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlanmıştır.

Yaşlıya yönelik hizmetlerde hem merkezi hem de yerel yönetimlerin birçok uygulaması söz konusudur. Birbiriyle aynı olan hizmetleri olduğu gibi, farklılaşan hizmetleri de bulunmaktadır. Yaşlılara yönelik sunulan hizmetler belediyeler ya da merkezi yönetimler tarafından sunulsun- temelde benzer modelleri içermektedir. Bu kapsamda yaşlılara yönelik sunulan başlıca hizmetler; huzurevleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri, gündüzlü yaşlı merkezleri ve evde bakım hizmetleridir.

Yatılı bakımda ‘Huzurevleri’ öne çıkmaktadır. 60 yaş ve üzerindeki yaşlı kişilerin koruma, bakım, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuş olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Aşağıdaki tabloda Mart 2019 tarihi itibariyle Türkiye’deki huzurevlerinin sayı ve kapasiteleri belirtilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’deki Huzurevleri Sayı ve Kapasiteleri

Huzurevleri	Sayı	Kapasite
TC. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı	144	14793
Diğer bakanlıklara bağlı	2	570
Belediyelere bağlı	22	3402
Dernek ve vakıflara bağlı	29	2454
Azınlıklara bağlı	5	508
Özel huzurevleri	192	10963
TOPLAM	394	32690

Kaynak: eyh.aile.gov.tr, 2018.

Tablo 1’den hareketle huzurevleri sayı ve kapasiteleri şu şekildedir: Türkiye’de toplamda 394 huzurevi bulunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı 144, diğer bakanlıklara bağlı iki, belediyelere bağlı 22, dernek ve vakıflara bağlı 29, azınlıklara bağlı beş ve özele ait 192 huzurevi bulunmaktadır. Türkiye’deki toplam huzurevi kapasitesinin 32690 olduğu görülmektedir.

Ayrıca Mart 2019 tarihi itibariyle huzurevlerine bağlı olarak hizmet veren 41 Yaşlı Yaşam Evi’nde de 161 kişi hizmet almaktadır (eyh.ailevecalisma.gov.tr, 2019). Huzurevi sayı ve kapasitelerinden de anlaşılacağı üzere belediyelerin yaşlılara yönelik kurum bakımı hizmetleri oldukça sınırlıdır.

Yaşlı Hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Yeri

Yerel yönetimler, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere karar organları seçimle iş başına gelen kanunla kurulmuş kamu örgütleridir. Finansal ve yönetsel açıdan bağımsızlığa sahip olan bu kuruluşlar yatırım programlarını, bütçelerini kendileri yapar ve personellerini de kendileri atar (Çetin, 2010, s. 24).

Osmanlı İmparatorluğu’nda modern yerel yönetimlerin kuruluşu, Tanzimat reformlarıyla birlikte mümkün olmuştur. 19. yüzyıla kadar şehirler, klasik geleneksel yapı ile yönetilmiştir. Şehri yönetenler şehrin sakinleri değil, hükümdar

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

adına onun memurlarıdır. İlk belediye teşkilatları liman şehirlerinde kurulmuştur. 1854'te İstanbul Şehremaneti kurulmuş ancak başarı sağlanamamıştır. Ardından 1858'de Galata-Beyoğlu semtlerinde kurulan belediyeler ve buradaki uygulamalar ilerleyen zamandaki modern belediyeçiliğe örnek olmuştur. 1877'de çıkarılan Vilayetler Belediye Kanunu ile belediyeçiliğin tüm ülkeye yayılması mümkün olmuştur. Tanzimatçı bürokratların eliyle gerçekleştirilen bu reformlar, gerçek anlamda yerel yönetim mantığı kazanamamıştır (Ortaylı, 2011, s. 123-134).

Cumhuriyetin ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar geçen süre zarfında belediyeler, kaynak yetersizliği nedeniyle istenilen seviyede olmasa da sosyal hizmetlerin sunumunda en önemli kurum olma fonksiyonlarını korumuşlardır (Ünal ve Cantürk, 2014, s. 41). Belediyelerin sosyal politikaları uygulamalarındaki etkinliği büyük oranda mali yapılarına ve merkezi yönetimin sağladığı imkânlarla bağlıdır. Sosyal politikaların uygulanması konusunda yerel yönetimlerin merkezi yönetime kıyasla daha etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ersöz, 2006, s. 760).

Merkezi hükümet tarafından planlanan sosyal politikalar, ağırlıklı olarak yerel yönetimler tarafından uygulanır. Halkın sorunlarını yerel yönetimlerin yerinde tespit edebilmesi ve erişebilme kolaylığı, yerel yönetimlerin önemini göstermektedir (Koçak, Arslan ve Eti, 2017, s. 119).

1930'lu yıllarda Türkiye'nin içinde bulunduğu zorlayan ekonomik şartlar ve Türk sosyokültüründe var olan yaşlıya sahip çıkma tarzı yerel yönetimleri yaşlı hizmetlerinde yatılı bakım konusunda hizmet vermeye yöneltmiştir. Merkezi yönetimin ilk olarak 1966 yılında Konya'da açtığı huzurevi hizmetine kadar, yerel yönetimler altı ayrı şehirde yataklı bakım kurumları açarak Cumhuriyet Döneminin öncüleri olmuşlardır. Korunmaya muhtaç yaşlıya sahip çıkmanın gereklilik olduğu düşüncesi ve bu gerekliliğin ve yaşlıya yönelik hizmetin ancak yataklı bakım üniteleri yoluyla karşılanabileceği algısı hizmet çeşitliliğini sınırlandırmıştır (eyh.ailevecalisma.gov.tr, 2019).

Yaşlı insanların çeşitli ihtiyaçlarına yönelik, örneğin; yatılı kurum bakımı sunmak, sağlık yardımında bulunmak, teknik malzeme sağlamak vb. belediyelerin birçok görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Yaşlıların gündelik yaşamdan soyutlanmadan yaşayabilmeleri için yerel yönetimlerin sağlayacakları başlıca hizmet alanları; fiziksel erişilebilirliğin sağlanması, barınma ve dolaylı gelir desteği, evde bakım servisleri, gündelik yaşama aktif katılım olarak sayılabilir (Ünal ve Cantürk, 2014, s. 44). Belediyeler yaşlılara yönelik hizmetlerde sosyal yardımları incelemektedir. Her ne kadar sosyal kültürel faaliyetler, evde bakım hizmetleri ve ulaşım gibi konularda yardımcı olursa da hizmetler muhtaç yaşlılara yönelik aynı ve nakdi yardım olarak ağırlık kazanmaktadır (Karakuş, 2019, s. 326).

Dünyadaki uygulamalar incelendiğinde, ülkemizde yaşlıya yönelik hizmetlere ayrılan kaynakların az, kurumsal kapasitenin yetersiz ve aile ya da

toplumun desteğini öne çıkararak bir yapılanma içinde olduğu görülmektedir. Değişen ve dönüşen dünya sisteminin yalnızlaştırdığı yaşlı bireyler, azalan fiziksel ve bilişsel kapasiteleri, ekonomik kaynaklara ulaşmada yaşadıkları sıkıntılara rağmen devletin destek ve korumasından da mahrum kaldıklarında, toplumun en kırılgan nüfusları arasında yerlerini alacağı açıktır (Ergin, 2016, s. 18).

Türkiye’de yaşlı nüfusun artması ve aile yapısının değişmesi sosyal politikaların da bu konularda şekillenmesi gerekliliğini doğurmuştur. Son zamanlarda yaşlılık ile ilgili politikalar oluşturulmaya çalışılsa da gelişmiş ülkelerle kıyas yapıldığında, yaşlılık konusundaki var olan düzenlemelerin yaşlıların sağlıklı ve aktif bir yaşam geçirmeleri için yeterli düzeyde olmadığı görülecektir (Arpacı, 2005, s. 38).

Günümüze yakın zamanda çıkarılan kanunlarla belediyelerin sosyal yardım ve sosyal hizmet konularında herhangi bir sınırlandırmayla karşılaşmadan hizmet yapabilmesinin önü açılmasına (Kesgin, 2016, s. 329) rağmen ilçe belediyelerindeki hizmetlerin bazı farklılıklarla birlikte yine de belli başlıklar altında toplanmış olduğu, huzurevi ve yaşlı bakımına yönelik hizmetlerin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bunda sınırlı mali kaynakların, mevcut alışkanlıkların, her statüde alan dışı personel istihdamının etkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal hizmet sunumunda yer alan merkezi, yerel ya da özel örgütlerin en yüksek faydayı sağlamaları için de her zaman bir arayış içinde olmaları, çevrelerine duyarlı olmaları, stratejik olarak kendilerini yenilemeleri ve yenilikçi bir bakış açısıyla çalışanlarını da güçlendirip desteklemesi gerekmektedir. Yenilikçi anlayışla tasarlanmış politikaların çalışanların performansını da üst düzeye çıkaracağı ve sunulan hizmetlerin ihtiyaca cevap verebilirlik düzeyini artıracığı açıktır (Birinci, 2018, s. 59).

Yöntem

Amaç ve Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı, İstanbul’daki 39 ilçe belediyesinde yaşlı hizmetlerinden sorumlu (toplam 39 yöneticinin) müdürlerin yaşlıya bakış açılarının tespiti ve belediyelerin yaşlılara yönelik sundukları hizmetlerin betimsel taramasıdır.

Bu araştırma ile yaşlı bireylerin yaşlılık dönemini fiziksel, psikolojik ve ruhsal bir doyum yaşayarak geçirmelerini sağlayacak hizmet arayışında, ilçe belediyelerinin ve yöneticilerin nerede durduğunu ortaya koyarak yerel sosyal hizmetlerin önemini vurgulamak ve sosyal hizmet literatürüne katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında cevap bulması beklenen sorular ise şu şekilde belirlenmiştir:

- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerin*

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

yaşlıya bakış açıları nasıldır?

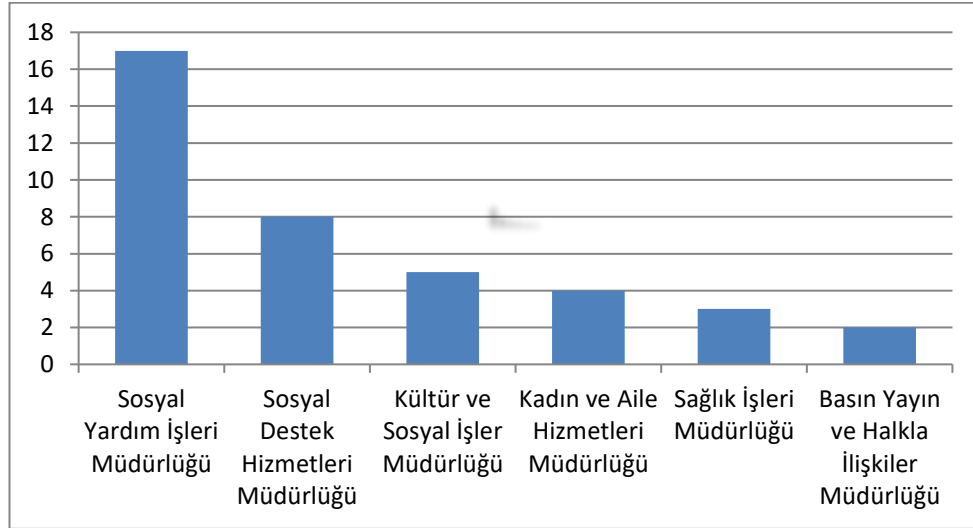
- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerin yaşlıların ihtiyacı olduğunu düşündüğü konular nelerdir?*
- *İlçe belediyelerindeki yaşlı hizmetleri mevcut yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına cevap vermekte midir?*
- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürler huzurevleri konusunda ne düşünmektedir?*
- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürler sosyal hizmet konusunda yetkin midir?*

Evren

Araştırmanın evreni -amaçlı örneklem kapsamında- İstanbul ilindeki 39 ilçe belediyesinin tamamını kapsamaktadır.

İstanbul'un ilçe belediyelerinde tam sayım yöntemi ile sosyal hizmetlerden sorumlu (39 ilçenin her birinden bir yönetici ile) müdürlerle görüşülmüştür.* Bu kapsamda: Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü (17), Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü (8), Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü (5), Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü (4), Sağlık İşleri Müdürlüğü (3), Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü (2) bölümlerinde görev yapan 39 müdür, çeşitli sebeplerle müdürlere ulaşamadığı takdirde ilgili müdürlükte çalışan birim şefi ve meslek elemanı ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırma kapsamında 32 müdür, beş birim şefi, bir meslek elemanı, bir proje sorumlusu ile görüşülmüştür.

Şekil 2. Yaşlılara Hizmetten Sorumlu Müdürlükler

* Belediyelerde sosyal hizmetlerin farklı müdürlükler altında sunulmasından dolayı farklı isimler altındaki müdürlük yetkilileriyle görüşülmüştür.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Yaşlıya Bakış Açısı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu araştırmacı tarafından ilgili literatür taranarak ve gerekli okumalar yapılarak tasarlanmıştır. Hem nicel hem nitel özellikli, iki veya daha fazla seçenekli ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu form, 2017-2018 yıllarını kapsayan toplamda sekiz aylık bir zaman diliminde katılımcılara uygulanmıştır.

Görüşme formu uygulanmadan önce katılımcılar görüşme içeriği ile ilgili bilgilendirilmiş olup form, gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Uygulama esnasında katılımcıların araştırma ile ilgili soruları cevaplanmıştır. Formda yer alan sorular katılımcılara, yazılı ve sözlü olarak ifade edilmiş, ses kaydı alınmadan araştırmacı tarafından görüşme esnasında yazıya aktarılmıştır.

Verilerin toplanmasında nitel veri toplama tekniği olan ve derinlemesine analize imkân tanıyan yüz yüze görüşme yolu tercih edilmiştir. Bu sayede mümkün olduğunca ayrıntılı ve derinlemesine veri toplanmıştır.

Çalışmada yer alan ilçe belediyelerinin ve müdürlerin ismi etik ilkeler gereği verilmemiş olup, çeşitli özellikler esas alınarak (görüşme sırası veya harf sırası gibi) kodlama yapılmıştır. Örneğin (K-1).

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında uygulanan formdan elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmesi Statistical Package for Social Science (IBM SPSS) 24.0 istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizi tanımlayıcı istatistik kapsamında yapılmış olup frekans ve yüzde analizleri hesaplanmış bazı çok seçenekli sorularda ortalama sıralama belirlenmiş ve kavram analizi yapılmıştır.

Katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki 10, 28, 29 ve 30 numaralı açık uçlu sorulara vermiş olduğu cevaplar araştırmacı tarafından görüşme esnasında not alınmıştır. Verilen cevaplarda anlam olarak birbirine yakın olanlar kategorilere ayrılmıştır. Son olarak açık uçlu sorularla ilgili betimsel analize yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular tablo, grafik ve şekillerle açıklanmıştır. Katılımcılardan elde edilen bilgiler arasında karşılaştırılmaya elverişli bulgular sayıca az olduğundan özellikle farklılaşan ve araştırma sorularını içeren bulgular vurgulanmıştır. Katılımcılara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bazı soruların birden fazla seçeneği işaretlemeye imkân tanınması nedeniyle, oluşturulan tablo ve grafiklerde toplam sayılar farklılık gösterebilmektedir.

Bulgular

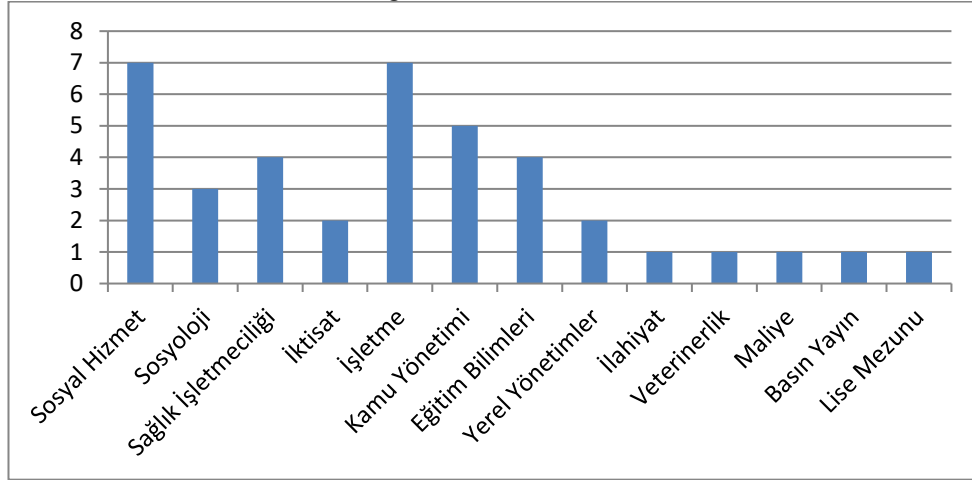
Araştırma sorularına dayalı olarak yapılan yüz yüze mülakatlar ve alınan notlar ayrıntılı olarak incelenmiş, yapılan analiz neticesinde de aşağıdaki bulgular ortaya çıkmıştır.

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

Araştırmaya katılan ilçe belediyelerinde çalışan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerin (katılımcıların) yaşları 31-40 ve 51-60 yaş aralıklarında yoğunlaşmaktadır. 60 yaş üzeri yalnızca bir müdür vardır. Katılımcıların %89,7'si evli ve çocukludur. İstanbul'da ikamet yılı 21 yıl ve üzeri olan katılımcı oranı %79'dur. Bu araştırmada görüşülen müdürlerin profiline baktığımızda %41'inin kadın, %59'unun erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların kaç yıldır bu işi yaptıklarını sorduğumuzda yoğunluğun %46,2 ile 0-5 yıl aralığında olduğu görülmüştür.

Katılımcıların eğitim durumunu incelediğimizde yalnızca 1 kişinin lise mezunu diğerlerinin ise üniversite ve üstü eğitim seviyesinde olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların mezun olduğu bölümler farklılaşmaktadır. Öne çıkan bölümler: İşletme ve Sosyal Hizmet bölümleridir. Katılımcıların %17,9'u sosyal hizmet bölümü mezunudur.

Şekil 3. Katılımcıların Mezun Olduğu Bölüm

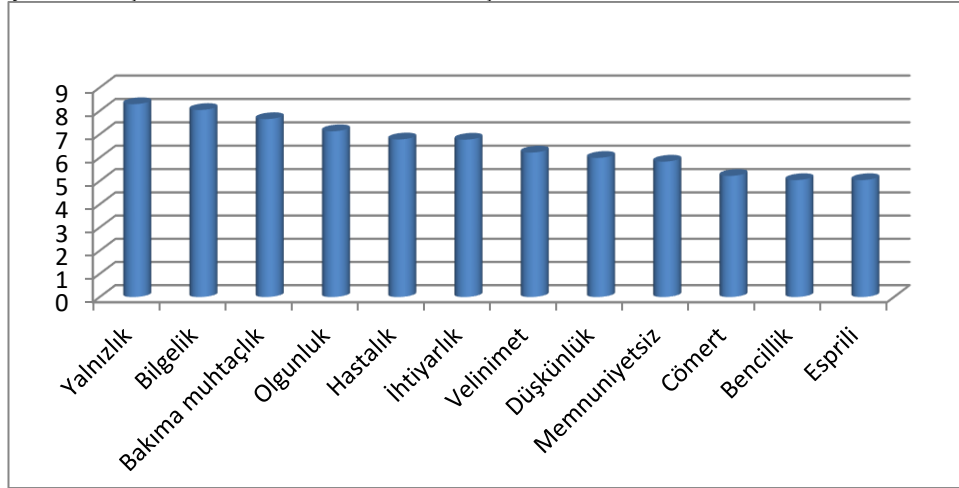

Şekil 3'te görüldüğü üzere katılımcıların mezun olduğu bölümler şu şekildedir: 7'si (%17,9) sosyal hizmet mezunudur. 3'ü (%7,7) sosyoloji mezunudur. 4'ü (%10,3) sağlık işletmeciliği mezunudur. 2'si (%5,1) iktisat mezunudur. 7'si (%17,9) işletme mezunudur. 5'i (%12,8) kamu yönetimi mezunudur. 4'ü (%10,3) eğitim bilimleri mezunudur. 2'si (%5,1) yerel yönetimler mezunudur. 1'i (%2,6) ilahiyat mezunudur. 1'i (%2,6) veterinerlik mezunudur. 1'i (%2,6) maliye mezunudur. 1'i (%2,6) basın yayın mezunudur. 1'i de (%2,6) lise mezunudur.

Tablo 2. Yaşlılık ve Yaşlı Kavramlarının Tanımlanışı

Yaşlılık nedir?	Frekans	Yüzde
Ruhsal ve fiziksel olarak ileri bir evre	11	28,2
Hayattan beklentisi kalmamış kişi	3	7,7
Bakıma muhtaç ve yalnız kişi	13	33,3
Önlenemez bir dönem, güçten düşme	5	12,8
Tecrübenin aydınlattığı anlamlı bir dönem	7	17,9
Toplam	39	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların “Yaşlılık nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 11 kişi (%28,2) yaşlılığı ruhsal ve fiziksel olarak ileri bir evre olarak tanımlamaktadır. 3 kişi (%7,7) yaşlılığı hayattan beklentinin kalmaması olarak tanımlamaktadır. 13 kişi (%33,3) yaşlılığı bakıma muhtaçlık ve yalnızlık olarak tanımlamaktadır. 5 kişi (%12,8) yaşlılığı önlenemez bir dönem ve güçten düşülen bir evre olarak tanımlamaktadır. 7 kişi (%17,9) yaşlılığı tecrübenin aydınlattığı güzel ve anlamlı bir dönem olarak tanımlamaktadır.

Şekil 4. Yaşlılık Denilince Akla Gelen İlk Üç Kavram

Şekil 4’ten hareketle katılımcıların “Yaşlılık denilince aklımıza gelen ilk üç kavram nedir?” sorusuna verdikleri cevaplarda üç kavramın ön plana çıktığı görülmektedir. Yığılım birinci sırada 8,29 puanla ‘Yalnızlık’ kavramındadır. İkinci sırada 8,04 puanla ‘Bilgelik’ kavramındadır. Üçüncü sırada 7,65 puanla ‘Bakıma muhtaçlık’ kavramındadır. Bir diğer deyişle katılımcıların bir, iki ve üçüncü sıra olması fark etmeksizin yaşlılık denildiğinde ilk üç kavram içerisinde akıllarına en çok ‘Yalnızlık’ ‘Bilgelik’ ‘Bakıma muhtaçlık’ kavramları gelmektedir.

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

Tablo 3. Katılımcılara Göre Yaşlılığın Başlangıcı

Yaşlılığın Başlangıcı	Frekans	Yüzde
60 yaş ve üzeri	7	17,9
65 yaş ve üzeri	15	38,5
70 yaş ve üzeri	12	30,8
75 yaş ve üzeri	3	7,7
80 yaş ve üzeri	2	5,1
Toplam	39	100,0

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcıların 7'si (%17,9) 60 yaş ve üzerini yaşlı olarak kabul etmektedir. 15'i (%38,5) 65 yaş ve üzerini yaşlı olarak kabul etmektedir. 12'si (%30,8) 70 yaş ve üzerini yaşlı olarak kabul etmektedir. 3'ü (%7,7) 75 yaş ve üzerini yaşlı olarak kabul etmektedir. 2'si (%5,1) 80 yaş ve üzerini yaşlı olarak kabul etmektedir.

Tablo 4. Yaşlıların En Çok İhtiyaç Duydukları İlk Üç Konu

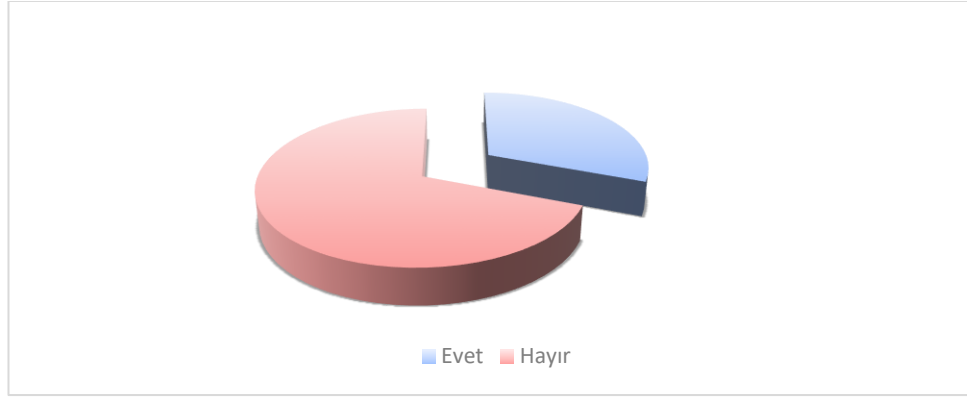
İlk Üç Konu	Ortalama Sıralama
Sevgi ve şefkat	7,54
Sağlık-bakım	7,08
Sosyal hayata ihtiyaç	6,38
Huzur	5,95
Çocuk ve torunlarla birlikte olma	5,85
Düzenli gelir	5,51
Diğer	4,49
Gündelik işler	4,21
Sağlıklı beslenme	4,00
Huzurevi	4,00

(Not: Ortalama sıralama değerleri bu tablo için toplam 10,00 puan üzerinden değerlendirilmiştir).

Tablo 4'ten hareketle katılımcıların "Yaşlıların en çok ihtiyaç duydukları ilk üç konu nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar çok farklılaşmakla birlikte üç kavramın ön plana çıktığı görülmektedir. Yığılım birinci sırada 7,54 puanla 'Sevgi ve şefkat' konusudur. İkinci sırada 7,08 puanla 'Sağlık-bakım' konusudur. Üçüncü sırada 6,38 puanla 'Sosyal hayata ihtiyaç' konusudur. Bir diğer deyişle katılımcıların bir, iki ve üçüncü sıra olması fark etmeksizin yaşlıların ihtiyaç duydukları öncelikli konular 'Sevgi ve şefkat' 'Sağlık-bakım' ve 'Sosyal hayata ihtiyaç' konularıdır. Yaşlıların en çok ihtiyaç duydukları konulara 'Diğer' başlığı altında şu cevaplar verilmiştir: Bir işe-meşguliyyete sahip olma, ilgi görme-kendisi ile ilgilenilme, çevresi tarafından kabul görme ve bakım sigortasının olması.

Şekil 5. Katılımcıların Dünyanın Yaşlı Nüfusunu Bilme Durumu

Şekil 5'te görüldüğü üzere katılımcılardan 12'si (%30,8) dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusunu bildiklerini ifade etmiştir. 27'si (%69,2) ise dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusu hakkında hiçbir fikre sahip olmadığını belirterek 'hayır' demiştir.

Dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusunu bilmediğini ifade etmesine karşın bir sonraki bağlı soruyu doğru cevaplandıran dört kişi olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Katılımcıların Yaşlı Nüfusu Tahmini

Dünyanın Yaşlı Nüfusu	Frekans	Yüzde
1 milyar	6	15,4
1,5 milyar	6	15,4
2 milyar	4	10,3
Toplam	16	41,0
Fikir belirtmeyenler	23	59,0
Genel toplam	39	100,0

Tablo 5'te görüldüğü üzere katılımcıların 6'sı (%15,4) dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusunun bir milyar olacağını ifade etmiştir. 6'sı (%15,4) dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusunun bir buçuk milyar olacağını ifade etmiştir. 4'ü (%10,3) dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusunun iki milyar olacağını ifade etmiştir. 23 kişi (%59) ise dünyanın 2020 yılı varsayılan yaşlı nüfusunun ne olacağı konusunda fikir beyan etmemiştir.

Dünyada 2020 yılına kadar varsayılan yaşlı nüfusun 1 milyardan fazla olacağı tahmin edilmektedir. 2050 yılında ise, yaşlı nüfus miktarının 2 milyar olacağı ve bu nüfusun da %80'inin gelişmekte olan ülkelerde yaşayacağı belirtilmektedir (WHO, 2013).

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

Tablo 6. Katılımcıların İlçenin Yaşlı Nüfusunu Bilme Durumu

İlçenin Yaşlı Nüfusu (Mevcut)	Frekans	Yüzde
Evet	9	23,1
Hayır	30	76,9
Toplam	39	100,0

Tablo 6'dan hareketle katılımcıların “İlçenizdeki yaşlı nüfusu biliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 9 kişi (%23,1) “Evet ilçemizdeki yaşlı nüfusu biliyorum” demiştir. 30 kişi (%76,9) ise “Hayır ilçemizdeki yaşlı nüfusu bilmiyorum” demiştir.

Tablo 7. İlçe Belediyelerinin Yaşlılara Sunduğu Hizmetler

Sunulan Hizmetler	Frekans	Yüzde
Yaşlı Hizmet Merkezi	1	2,6
Evde Bakım	5	12,8
Huzurevi ve Evde Bakım	3	7,7
Evde Bakım ve Diğer	17	43,6
Diğer	6	15,4
Hizmet yok	7	17,9
Toplam	39	100,0

Not: En öncelikli olduğunu ifade ettikleri hizmetlerden sadece biri her bir belediye için değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 7’de görüldüğü üzere katılımcıların “Yaşlılara ne gibi hizmetler sunulmaktadır?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 1 kişi (%2,6) çalıştığı ilçe belediyesine ait yaşlı hizmet merkezinin olduğunu ifade etmiştir. 5 kişi (%12,8) yaşlılara evde bakım hizmetinin verildiğini ifade etmiştir. 3 kişi (%7,7) yaşlılara hem huzurevi hem de evde bakım hizmetinin sunulduğunu ifade etmiştir. 17 kişi (%43,6) yaşlılara evde bakım ve diğer hizmetlerin olduğunu ifade etmiştir. 6 kişi (%15,4) yaşlılara diğer hizmetlerin verildiğini ifade etmiştir.

Bahsi geçen diğer hizmetler şunlardır: Kültürel ve sosyal etkinlikler-geziler, Alzheimer merkezi, gündüz bakım rehabilitasyon, hasta bezi, hasta yatağı ve tekerlekli sandalye gibi sağlık ihtiyaçları, danışmanlık ve sosyal yardım, ev temizliği ve ziyaret, kuaförlük hizmetleri, yemek hizmetleri.

7 kişi (%17,9) ise belediyelerinde yaşlılara yönelik hiçbir hizmetin olmadığını söylemiştir.

Tablo 8. Yaşlı Hizmetlerinin İhtiyaca Cevap Verme Durumu

İhtiyaca Cevap Verme Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	13	33,3
Hayır	1	2,6
Fikir belirtmeyenler	25	64,1
Toplam	39	100,0

Tablo 8’den hareketle katılımcıların “Belediyenizce yapılan hizmetler ihtiyaca cevap vermiş midir?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 13 kişi (%33,3) “Evet ilçemizdeki yaşlı nüfusa verdiğimiz hizmetler ihtiyaca karşılık gelmiştir.” demiştir. 1 kişi (%2,6) ise “Hayır yaptığımız hizmetler ihtiyaçları tam anlamıyla karşılamamıştır.” demiştir.

25 kişi (%64,1) ise kurumlarında yapılan hizmetler ile ilgili geri bildirim sistemleri olmadığı için bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 9. Yaşlılara Sunulan Hizmetlerin Yeterliliği

Hizmetlerin Yeterliliği	Frekans	Yüzde
Evet, yeterli	4	10,3
Hayır, yetersiz	32	82,1
Fikir belirtmeyenler	3	7,7
Toplam	39	100,0

Tablo 9’da görüldüğü üzere katılımcıların “Yaşlılara sunulan sosyal hizmetlerin diğer dezavantajlı kesimlere (kadın, çocuk ve engelli) kıyasla yeterliliği konusunda neler düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 4 kişi (%10,3) “Evet yaşlılara verilen hizmetler yeterlidir” demiş; 32 kişi (%82,1) ise “Hayır yaşlılara verilen hizmetler yeterli değildir” demiştir. Fikir belirtmeyen ise 3 kişi (%7,7) vardır. Yaşlılarla ilgili yapılan başka bir araştırmanın sonuçlarına göre ise, yaşlıların %25,2’si, belediyelerin yaşlılar için çalıştığını düşünmemektedir (Şentürk ve Ceylan, 2015: 212).

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan ayrıntılı olanlar şu şekildedir:

“Yaşlıya hizmet yeterli değildir. Engellilerin kaynaktan aldığı pay daha büyüktür. Yaşlının da artık dikkate alınması gerekmektedir” (K-1).

“Siyasi olarak farklı bir yerde duruyor olmama rağmen, mevcut hükümetin engellilerle ilgili politikalarını beğendiğimi ifade etmeliyim. Yaşlılara yönelik hizmetin de yetersiz olduğu kanaatindeyim” (K-4).

“Yaşlıya hizmet kesinlikle yetersizdir. Kadına daha çok önem veriliyor. Kadınların çalışmaması gerektiğini düşünüyorum” (K-12).

“Yaşlıya hizmet yetersizdir. Engellilere daha çok önem verilmektedir” (K-17).

“Sadece yaşlı değil, diğer alanlardaki hizmetleri de yetersiz buluyorum. Çünkü ülkemizde sosyal devlet anlayışı ile hareket edilmiyor ve üretilen projeler günü kurtarma odaklı gerçekleştiriliyor” (K-36).

Yaşlılara hizmette göz önünde bulundurulması gerekenler hakkında verilen cevaplar ise şu şekildedir:

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

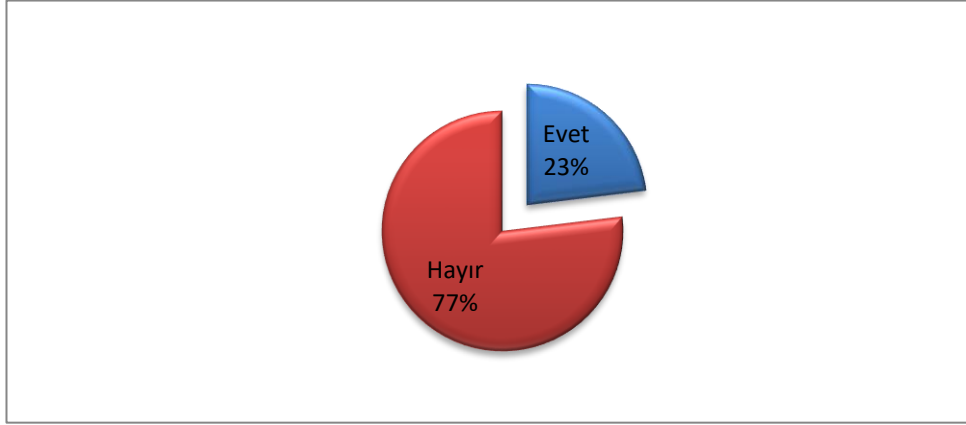
“Gelecek yıllardaki yaşlı oranı, huzurevi talep ve sayıları, genç nüfusun yaşlı bakımı konusundaki yaklaşım tarzının dikkate alınması ve yaşlı hizmetlerinin buna göre planlanması gerekmektedir” (K-7).

“Yaşlı hizmetleri planlanırken, yaşlı bireyin öncelikle ailesinden birilerinin olup olmadığı araştırılmalı, sonrasında yaşamının sağlıklı ve refah içerisinde olmasını sağlamak önemsenmelidir” (K-27).

“Her ilçenin kendine ait bir dokusu var. İstanbul’un her bölgesinin farklı olduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla hizmet götürürken her ilçenin kendi dokusuna göre hareket edilmelidir” (K-28).

“İnsanlık onuruna yakışır ve detaylı hizmetler sunulması gerektiğini düşünüyorum” (K-36).

Şekil 6. Aileden Birinin Bakımı İçin Huzurevini Tercih Etme Durumu

Şekil 6’den hareketle katılımcıların “Ailenizden birinin bakımı için huzurevini veya bakım rehabilitasyonu tercih eder misiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 9 kişi (%23,1) “Evet ailemden birinin bakımı için huzurevini veya bakım rehabilitasyonu tercih ederim” demiştir. 30 kişi (%76,9) ise “Hayır ailemden birinin bakımı için huzurevini veya bakım rehabilitasyonu tercih etmem” demiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Huzurevleri Hakkındaki Düşünceleri

Huzurevleri Hakkındaki Düşünceler	Ortalama Sıralama
Yaşlılar için sosyalleşme	4,31
Sadece bakıma muhtaç yaşlılar için	3,97
Gerekli ve önemli kuruluş	3,44
Mali rant sağlayan kurumlar	1,73
Kültürel yapımıza aykırı	1,55

Tablo 10’den hareketle katılımcıların “Huzurevleri hakkındaki

düşüncelerinizi önem derecesine göre sıralayınız” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki bağlı tablolarda her bir madde için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Genel değerlendirme ise şu şekildedir. Katılımcıların bu soruyla ilgili -derece fark etmeksizin- en çok tercih ettikleri ifade %4,31 ile “Huzurevi yaşlılar için sosyalleşme alanıdır” ifadesidir. İkinci sırada %3,97 ile “Sadece bakıma muhtaç yaşlılar için tercih edilmelidir”, üçüncü sırada ise %3,44 ile “Huzurevleri gerekli ve önemli kuruluşlardır” ifadesidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bulguların Değerlendirilmesi

Bu araştırmada yerel yönetimlerde yaşlı farkındalığının hizmet verenlerde ne düzeyde olduğu ve bunun verilen hizmetlerin nitelik ve niceliğine yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. Belediyeler tarafından yaşlılara yönelik olarak sunulan hizmetlerin ihtiyaca cevap verebilirliği tartışılmıştır. Araştırmanın nitelik ve yönelimi ile benzeşmesi, ele aldığı soruların benzer kapsamda olması nedeniyle Artan’ın 2011 yılında yayımlanan ‘Yeni Yerel Yönetim Yapılanmasında Sosyal Hizmetler: İstanbul Örneği’adlı doktora tezine sıklıkla atıf yapılmıştır.

İstanbul’da sosyal hizmetler, merkezi ve yerel yönetimlerin ilgili birimleri tarafından sunulmaktadır. Dağınık kurumsallaşma ilçe belediyelerinin kendi müdürlükleri arasında da söz konusudur. Sosyal hizmet görev ve sorumlulukları tek bir birim tarafından değil farklı müdürlükler tarafından yerine getirilmektedir (Artan, 2011: 298). Araştırmamız kapsamında bu durumun hala geçerliliğini koruduğu, hatta aynı belediye içinde hizmet tekrarları olduğu ve hizmetlerin standarttan uzak olduğu bilgisine ulaşılmıştır (K-32). Yaşlılıkla ilgili hizmetlerin bir standardı olmadığı gibi, hizmeti veren müdürlükler de ilçeden ilçeye farklılaşmaktadır.

Yerel yöneticilerin yaşlıya bakış açılarının değerlendirildiği bu araştırma kapsamında cevabını aradığımız *sorular*, ulaşılan bulgularla şu şekilde cevap bulmuştur:

- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerin yaşlıya bakış açıları nasıldır?*

Katılımcıların yaşlıya bakış açılarının -her ne kadar literatürdeki yaşlılık tanımlarına benzese de- kişiden kişiye önemli oranda farklılaştığı görülmüştür. Yaşlılık genel olarak ruhsal ve fiziksel olarak ileri bir evre bakıma muhtaçlık ve yalnızlık olarak tanımlanmıştır. Yaşlılığı ‘tecrübenin aydınlattığı güzel ve anlamlı bir dönem’ olarak tanımlayan katılımcıların da olduğu görülmüştür. Önceliklerin farklılaştığı günümüz modern toplumlarında, -literatürde son zamanlarda ağırlık kazanan ekonomik temelli değerlendirmelerde hiç yer almasa da- bu bakış açısına sahip olmanın yaşlılık farkındalığı bağlamında kayda değer olduğu düşünülmektedir.

İSTANBUL İLÇE BELEDİYESİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

Yaşlılık denildiğinde katılımcıların aklına gelen ilk üç kavramın benzeştiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşlılık denildiğinde akıllarına gelen ilk üç kavram ‘Yalnızlık’ ‘Bilgelik’ ‘Bakıma muhtaçlık’ olarak sıralanmıştır. Özellikle yalnızlık kavramının seçilmesi, günümüz modern toplumlarında ortaya çıkan yaşlı yalnızlığı ile ilgili bir farkındalık olduğu izlenimini vermektedir.

- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerin yaşlıların ihtiyacı olduğunu düşündükleri konular nelerdir?*

Katılımcıların yaşlıların en çok ihtiyaç duydukları ilk üç konu tahminleri şu şekildedir: Birinci sırada ‘Sevgi ve şefkat’ konusudur. İkinci sırada ‘Sağlık-bakım’ konusudur. Üçüncü sırada ‘Sosyal hayata ihtiyaç’ konusudur. Katılımcıların yaşlıların ihtiyacı olduğunu düşündükleri konuların birbirine yakın ve benzerliğin yüksek olduğu görülmüştür.

Bir başka araştırmada ise bu konu yaşlılara sorulmuştur. Yaşlıların hayatlarını rahat ve güvenli sürdürebilmeleri için gerekli olan hususlar sorulduğunda alınan cevaplar şu şekildedir: Hastalandığında evde muayene ve tedavi edilmek, gelirinin artması, evde bakım hizmeti alabilmek, fiziksel çevrenin rahat hareket edebileceği şekilde düzenlenmesi, sosyal aktivite imkânlarının artırılması, oturduğu evin yaşanabilir hâle getirilmesi, psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesi (Ceylan ve Şentürk, 2015, s. 207).

İki araştırmanın sonuçları birlikte değerlendirildiğinde ortaya şu tablo çıkmaktadır: Yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürlerin ağırlıklı olarak tercih ettikleri ‘Sevgi ve şefkat’ konusunu, yaşlı bireyler ihtiyaç sıralamasına bile almamışlardır. ‘Sağlık-bakım’ ve ‘Sosyal hayata ihtiyaç’ konuları ise hem müdürlerde hem de yaşlı bireylerde önemli ihtiyaç olarak görülmektedir.

- *İlçe belediyelerindeki yaşlı hizmetleri mevcut yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına cevap vermekte midir?*

Belediyelerin yaşlılara sunduğu hizmetlerin ne olduğu sorulduğunda alınan cevaplar şöyledir: 17 kişi yaşlılara evde bakım ve diğer hizmetlerin olduğunu ifade etmiştir. 1 kişi çalıştığı ilçe belediyesine ait yaşlı hizmet merkezinin olduğunu ifade etmiştir. 5 kişi yaşlılara evde bakım hizmetinin verildiğini ifade etmiştir. 3 kişi yaşlılara hem huzurevi hem de evde bakım hizmetinin sunulduğunu ifade etmiştir. 6 kişi yaşlılara diğer hizmetlerin verildiğini ifade etmiştir. Bahsi geçen diğer hizmetler şunlardır: Kültürel ve sosyal etkinlikler-geziler, Alzheimer merkezi, gündüz bakım rehabilitasyon, hasta bezi, hasta yatağı ve tekerlekli sandalye gibi sağlık ihtiyaçları, danışmanlık ve sosyal yardım, ev temizliği ve ziyaret, kuaförlük hizmetleri, yemek hizmetleri. 7 kişi ise belediyelerinde yaşlılara yönelik hiçbir hizmetin olmadığını söylemiştir.

Mevzuattaki serbestlik, farklı ve zengin içerikli uygulamaları da mümkün kılmıştır: Bazı ilçe belediyelerinde yalnız yaşayan yaşlılar için ‘sohbet ekipleri’

oluşturulmuş olup belirlenmiş yaşlılar haftalık olarak evlerinde ziyaret edilmekte ve onlarla sohbet edilmektedir.

Araştırma kapsamında ilçe belediyelerinde yaşlılara sunulan hizmetlerin ise sistematik olmadığı ve -mali imkânların el vermemesi gerekçe gösterilerek- son derece sınırlı sayıda kişiye ulaştırılabilir olduğu görülmüştür. Mevcut yaşlı hizmetlerinin bu haliyle yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına cevap veremediği gözlemlenmiş, yakın gelecekte ise artan yaşlı nüfusa yetemeyeceği öngörülmüştür. Bunlara ek olarak sunulan hizmetlerin, düzenli olmadığı bilgisinin de önemli bir ayrıntı olduğu gözlerden kaçmamalıdır. Yaşlılara sunulan hizmetlerde yaşlıların 'bakıma muhtaç' olması temelinde hizmetlerin planlandığı, ilaveten yaşlılara yönelik hizmetlerin çoğunlukla yönetici tercihleri ve diğer belediyelerin uygulamaları ile şekillendiği de ulaşılan bilgiler arasındadır.

Aynı ilçe belediyesi içerisinde yer alan farklı müdürlüklerde benzer nitelikteki sosyal hizmetlerin mükerrer şekilde bir birinden kopuk olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Sosyal hizmetlerin yerleşmesi tartışmalarında kurumların birlikte hareket edememe ve yeterince organize olamamaları sonucunda ortaya çıkan mükerrer hizmet sunumunun, aynı belediye içerisinde farklı müdürlükler arasında yaşanması dikkat çekicidir.

- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürler huzurevleri konusunda ne düşünmektedir?*

Katılımcıların "Huzurevleri hakkındaki düşüncelerinizi önem derecesine göre sıralayınız" sorusuna verdikleri cevaplar ise şu şekildedir. Katılımcıların bu soruyla ilgili -derece fark etmeksizin- en çok tercih ettikleri ifade "Huzurevi yaşlılar için sosyalleşme alanıdır" ifadesidir. İkinci sırada "Sadece bakıma muhtaç yaşlılar için tercih edilmelidir", üçüncü sırada "Huzurevleri gerekli ve önemli kuruluşlardır" ifadesidir. Hiçbir katılımcı huzurevlerini kültürel yapıya aykırı görmemiştir. Yapılan istatistiki analiz sonucunda katılımcıların birbirine benzeşen cevaplar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların "Ailenizden birinin bakımı için huzurevini veya bakım rehabilitasyonu tercih eder misiniz?" sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir: 9 kişi "Evet ailemden birinin bakımı için huzurevini veya bakım rehabilitasyonu tercih ederim" demiştir. 30 kişi ise "Hayır ailemden birinin bakımı için huzurevini veya bakım rehabilitasyonu tercih etmem" şeklindedir.

İki soru birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların huzurevlerine yönelik olumlu görüşlerinin kendileri için ya da kendi ailelerinden birinin bakımı söz konusu olduğunda geçerli olmadığı görülmüştür. Kamu yönetiminin yerel kısmında hizmet verenlerin huzurevlerine yönelik -kendi hayatları bağlamında- çelişen fikirlerinin ayrı bir araştırmanın konusu olabileceği ve önemli verilere ulaşılabileceği düşünülmektedir.

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

- *İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürler sosyal hizmet konusunda yetkin midir?*

Sosyal hizmetin profesyonel olarak yapılabilmesinin yolu, nitelikli uzman personelle bu işin yapılmasıdır (Artan, 2011: 299). Katılımcıların eğitim durumuna baktığımızda yalnızca bir kişinin lise mezunu diğerlerinin ise üniversite ve üstü eğitim seviyesinde olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların mezun olduğu bölümler farklılaşmaktadır. Öne çıkan bölümler: İşletme ve Sosyal Hizmet bölümleridir. İlçe belediyelerinde sosyal hizmet mezunu nitelikli personel istihdamının bazı belediyelerde hiç olmadığı bazı belediyelerde ise yeterli seviyede olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %17,9'u sosyal hizmet bölümü mezunudur. Artan'ın (2011) İstanbul'da benzer şekilde 39 ilçe belediyesindeki ilgili müdürlerle yapmış olduğu araştırmasında ise katılımcıların hiçbiri sosyal hizmet bölümü mezunu değildir. Aradan geçen 8 yılda kısmi bir iyileşmenin olduğu söylenebilir.

Araştırma bulguları ve dünya nüfusu bilgileri birlikte değerlendirildiğinde yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürlerde artan yaşlı nüfusa yönelik farkındalığın yok denecek seviyede olduğu söylenebilir.

Yaşlılara hizmetle sorumlu ve yetkili kılınan kurum ve kuruluşlara liyakate göre görevlendirme, yöneticilerde artan yaşlı nüfusla ilgili farkındalık ve ihtiyaca yönelik hizmet planlama ve uygulama beklenmektedir. Bu noktadan hareketle sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerden istenen ise, çalıştıkları alanla ilgili eğitim almış olmaları, yaşlılık konusunda bilgi sahibi olmaları ve teorik bilgilerini yaptıkları hizmetlere yansıtma olmalarıdır.

SONUÇ

İlçe belediyelerindeki yaşlı hizmetlerinin, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamakta yeterli olmadığı, bunda yaşlı hizmetlerinden sorumlu müdürlerdeki farkındalığın düşük seviyede olmasının etken olduğu, artan yaşlı nüfus bağlamında ve yasal yetki- sorumluluklar çerçevesinde bu konunun yeniden ele alınması ve acil eylem planlarının hazırlanıp uygulamaya konulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yaşlı ihtiyaçlarının da ancak ileriye görebilen ve toplumu okuyabilen ilgililerin bugünden hazırlayacağı/hazırlaması gereken politikalar ve uygulanabilir somut hizmetlerle karşılanabileceği düşünülmektedir.

Müdürlüklerin görev tanımlarında her ne kadar yasada olduğu gibi yaşlı vurgusu olsa da hizmet önceliklerini maddi yardım belirlemede ve herhangi bir yaşlı eğer maddi olarak yardıma ihtiyaç duyuyorsa yardım edilmektedir. Yaşlının maddi olmayan ancak hayatında ciddi anlamda eksikliğini duyduğu sosyal hayata ihtiyaç, iletişim kurma, çevresi tarafından kabul görme, bir işe-meşguliyyete sahip olma konularında araştırma bulgularından da hareketle sınırlı sayıda hizmet verildiği söylenebilir. Artan'ın (2011) araştırması da bu bulguları desteklemektedir.

İlçe belediyelerindeki hizmetlerin bazı farklılıklarla birlikte yine de belli

başlıklar altında toplanmış olduğu, huzurevi ve yaşlı bakımına yönelik hizmetlerin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bunda sınırlı mali kaynakların, mevcut alışkanlıkların, her statüde alan dışı personel istihdamının etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçları bağlamında Türkiye’de mevcut yerel sosyal hizmetler düşünüldüğünde, hizmet çeşitliliğinin ve imkânlarının birçok değişken nedeniyle son derece sınırlı olduğu; talep etmeyen ve başvurmayan kişilere de hizmet ulaştırma konusunun (hak temelli sosyal hizmet) ise şimdilik ‘erken’ ve ‘üst seviye’ bir tartışma olduğu görülecektir. Yaşlılık konusunda belli bir seviyede farkındalık yaratılsa da gereken mali altyapı ve somut politikalar olmadan, yaşlı hizmetlerinin etkililiği tartışmaya açık olacaktır.

Uygulayıcılar için şu önerilerde bulunulabilir: İlçe belediyelerinde görev yapan sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerin mutlaka sosyal hizmet alanından gelmiş olmalarına dikkat edilmeli ve liyakate göre görevlendirilmiş olmaları gerekmektedir. Alandan gelen meslek elemanlarının sayıca artırılması ve bu elemanların saha incelemesi yaparak sosyal dokuyu tanınması sağlanmalıdır.

Artan yaşlı nüfus gerçeğinden hareketle, yaşlılara yönelik hizmetler anayasa ve diğer kanunların belirlemiş olduğu çerçevede planlanmalı ve ivedilikle uygulamaya geçirilmelidir. Bunun için de mali imkânlar zorlanarak araştırmalar yapılmalı, sahada yaşlılarla ilgili durum tespiti yapılmalı ve yaşlı ihtiyaçları iyi belirlenmeli, istatistiki veriler analiz edilmeli ve hem kurum içi hem de diğer kurumlarla iş birliği içerisinde değerlendirme yapılmalıdır.

Araştırmacılar için şu başlıklar önerilebilir: Bu araştırma İstanbul genelinde sosyal hizmetlerden sorumlu müdürlerle gerçekleştirilmiştir. İlaveten yaşlı nüfusun da belediye hizmetlerini değerlendirdiği çift yönlü bir araştırma yapılabilir. Araştırma kapsamında 39 ilçe belediyesi ile görüşülmüştür. İlçe belediyelerinde ‘büyükşehir tarafından yapıldığı’ gerekçesiyle birçok hizmetin verilmediği görülmüştür. Dolayısıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin de araştırmaya dâhil edildiği veya farklı büyükşehirlerin kıyaslandığı daha geniş kapsamlı çalışmalar da farklı sonuçlar için kapı aralayabilir.

KAYNAKLAR

- Arpacı, F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*, Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği.
- Artan, T. (2011). *Yeni yerel yönetim yapılanmasında sosyal hizmetler; İstanbul örneği* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balkır, Z. G. (2009). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Hakkı Kapsamında Yaşlıların Korunması. M. N. Gacar (Ed.), *Adı Eylül Sağlık Bilimlerinde Yaşlılık*, İstanbul: Nobel Tıp, 539-568.

İSTANBUL İLÇE BELEDİYELERİNDE YAŞLI FARKINDALIĞI..

- Birinci, M. (2018). Sosyal Hizmet Örgütleri ve Yenilikçi Yaklaşımların Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2): 43-62.
- Ceylan, H. ve Şentürk, M. (Ed.), (2015). *İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. İstanbul: Açılım.
- Çağlar, T. (2014). Yaşlılık ve Sosyal Hizmet: Yaşam Destek Merkezi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 25(2): 145-162.
- Çetin, S. (2010). Türkiye'de Kamu Yönetimi Reform Sürecinin Değerlendirilmesi: Aksayan ve İşleyen Yönler. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3): 23-38.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye'de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1): 67-83.
- Dölek, B. Ö. (2013). Gerontolojik ve Geriatrik Sosyal Hizmet. H. Acar, N. Negiz ve E. Akman (Ed.), *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*, Ankara: Maya Akademi, 279-297.
- Er, D. (2009). Psiko-sosyal Açından Yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4: 138-140.
- Ergin, I. (2016). Yaşlı Sağlığı ve Sosyal Politikalarda Kamusal Destek Ne Durumda? Türkiye ve Dünyada Mevcut Durum. *Ege Tıp Dergisi*, 55(Ek Sayı): 12-18.
- Ersöz, H.Y. (2006). Sosyal Politika-Refah Devleti- Yerel Yönetimler İlişkisi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası Prof. Dr. Toker Dereli'ye Armağan Kitabı*, 55(1), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Genç, Y. (2009). Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, (28): 60-67.
- Göka, E. (2018, 8 Nisan). Genç Kalmanın Yüceltilme Çağında Yaşlılık. *Yeni Şafak*.
- Göka, E. (2018, 15 Nisan). Yaşlılık Artık Bilgelik Manasına Gelmiyor. *Yeni Şafak*.
- Görpelioglu, S. (2009). Yaşlılık ve Getirdiği Sorunlar. M. N. Gacar (Ed.), *Adı Eylül Sağlık Bilimlerinde Yaşlılık*, İstanbul:Nobel Tıp, 21-28.
- <http://eyh.aile.gov.tr/> *Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı*, Ankara: EYH, (2007). (12.12.2018).
- <http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararası-mevzuat.html> (12.12.2018).
- <http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri.html> (21.01.2019).
- <https://eyh.ailevecalisma.gov.tr/yerel-yonetimlere-ait-huzurevleri.html> (20.02.2019).
- <http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararası-mevzuat/birlesmis-milletler-yasli-ilkeleri.html> (13.11.2017).
- <https://eyh.ailevecalisma.gov.tr/kuruluslarimiz-yasli> (11.03.2019).
- <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-kusaklarin-ayni-cati-altinda-yasadigi-bir-turkiye-istiyoruz/1397929> (21.02.2019).
- <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27595> (11.03.2017).
- <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30699> (18.03.2019).
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (20.02.2018).

- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2022.doc> (25.09.2018).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> (25.09.2018).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf> (25.09.2018).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm> (25.09.2018).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (25.09.2018).
- <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en> (11.11.2017).
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1): 29-38.
- Kalaycı, I. ve Özkul, M. (2017). Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.
- Kalınkara, V. (2016). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Karakuş, B. (2019). Türkiye’de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Dışındaki Kurumların Yaşlı Hizmetleri ve Bu Hizmetlere İlişkin Mevzuat Durumu. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Nika, 307-343.
- Kesgin, B. (2013). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*, İstanbul: Açılım.
- Kesgin, B. (2016a). Sosyal Hizmetin Yerelleşmesi ve Sosyal Hizmette Yerel Yönetimlerin Artan Rolü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(4): 319-340.
- Kesgin, B. (2016b). Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımda Büyükşehir Belediyeleri İle İlçe Belediyeleri Arasında Nasıl Bir Dağılım Yapılabilir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3): 447-462.
- Koçak, O., Arslan, H. ve Eti, S. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 119-144.
- Onur, B. (2014). *Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. İstanbul: İmge.
- Ortaylı, İ. (2011). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özmete, E. (2019). Yeni Yüzyılda Yaşlanma İçin Gündem: Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika, 11-29.
- Sayar, K. (2018). *İnsanlık Hali Programı*. TRT Haber Televizyonu, İstanbul, 24 Kasım.
- TÜİK (2014): İstatistiklerle Yaşlılar, 2014. http://tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=265 (11.03.2019).
- Ünal, F. ve Cantürk, C. (2014). Yerel Yönetimler ve Sosyal Politikalar: Sosyal Belediyecilik. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 49(2): 31-49.
- Zastrow, C. (2014). *Sosyal hizmete Giriş*. Ankara: Nika.